

[Skolöverstyrelsen]

Läroplan för gymnasieskolan

Lgy⁷⁰

GÖTEBORGS UNIVERSITETSBIBLIOTEK ✓

100170 9470

Planeringssupplement [3]

SKOLÖVERSTYRELSEN 1973

Socialkunskap

3-åriga linjer

EJ HEMLÅN

Läroplan
549

Pedagogiska biblioteket

Pedagogiska biblioteket

Läroplan
549

Lgy III

Läroplan för gymnasieskolan

SKOLÖVERSTYRELSEN

Utbildningsförlaget

BIBLIOTEKET
LÄRARHÖGSKOLAN
I GÖTEBORG

Planeringssupplement

BIBLIOTEKET
LÄRARHÖGSKOLAN
I MÖLNDAL

EX.2

Socialkunskap

3-åriga linjer

Eab

Förord

Läroplan för gymnasieskolan, som trädde i kraft den 1 juli 1971, består av en **allmän del** (del I) och en **supplementdel** (del II), båda utgivna genom SÖ:s försorg enligt Kungl Maj:ts förordnande. Dessutom publiceras för vissa tvååriga linjer samt för de treåriga och fyraåriga linjerna särskilda **planerings supplement** (del III).

Den allmänna delen (del I) innehåller av Kungl Maj:t fastställda Mål och riktlinjer, tim- och kursplaner samt av SÖ utfärdade allmänna anvisningar.

Supplementdelen (del II) innehåller kompletterande anvisningar och kommentarer för undervisningen i ämnen och kurser i anslutning till de genom Kungl Maj:ts beslut fastställda kursplanerna.

De för vissa linjer utgivna planerings supplementen (del III) innehåller förslag till studieplaner i olika ämnen. Dessa förslag är avsedda som hjälp vid undervisningens planering och genomförande.

Av praktiska skäl är supplementdelarna (del II och del III) för ämnet socialkunskap sammanförda i ett häfte. SÖ avser att efter hand revidera och komplettera supplementdelarna med hänsyn till erfarenheterna vid läroplanens tillämpning. SÖ är därför angelägen om att sådana erfarenheter på lämpligt sätt efter hand meddelas SÖ.

Stockholm den 31 januari 1973

Kungl Skolöverstyrelsen

Produktion ● 1973 Svenska Utbildningsförlaget
Liber AB

Formgivning ● Paul Hilber

Producent ● Rune Jarenfelt

Tryck ● Litografia AB
Stockholm 1973

Innehåll

Del II

Mål 4

Huvudmoment 4

Årskursfördelning 4

Kommentarer och anvisningar 6

Stoffbehandling 6

Studiegång och bedömning 6

Bedömning 6

Del III

Beskrivning av momenten och förslag till deras behandling 9

1. Människans situation och problem som samhällsmedlem 9
2. Sociala problem i det moderna samhället 10
3. Den svenska socialpolitikens mål, metoder och organisation 10
4. Familjgruppen i socialpsykologisk belysning 11
5. Utbildningsproblem och ungdomsfrågor 12
6. Människan i arbete och på fritid 13
7. Åldringarnas anpassningsproblem och vårdformer 13
8. Internationella aspekter på sociala problem, främst rasmotsättningar och familjeplanering 14

Metodiska kommentarer 15

Planeringsexempel 17

2. Sociala problem i det moderna samhället 17
 - 2.1 Invandrarna 17
3. Den svenska socialpolitikens mål, metoder och organisation 22
 - 3.1 Socialhjälpn 22
6. Människan i arbete och på fritid 24
 - 6.1 Arbetsmiljö och arbetsanpassning 24
8. Internationella aspekter på sociala problem 28
 - 8.1 Sociala problem i skilda kulturkretsar 28

Del II

Mål

Eleven skall genom undervisningen i socialkunskap

skaffa sig kunskap om olika sociala problem och om samhällets sätt att genom socialpolitiska och andra åtgärder möta och lösa dessa,

förvärva en utvecklings- och socialpsykologisk bakgrund till sociala problem och socialpolitiska åtgärder samt

orientera sig om hur kunskaperna kommer till användning i det socialvårdande arbetet.

Huvudmoment

- Människans situation och problem som samhällsmedlem
- Sociala problem i det moderna samhället
- Den svenska socialpolitikens mål, metoder och organisationer
- Familjegruppen i socialpsykologisk belysning
- Utbildningsproblem och ungdomsfrågor
- Människan i arbete och på fritid
- Åldringarnas anpassningsproblem och vårdformer
- Internationella aspekter på sociala problem, främst rasmotsättningar och familjeplanering

Årskursfördelning

Årskurs 2

- 1 Människans situation och problem som samhällsmedlem
 - 1.1 Samhällsmiljöns och samhällsstrukturens inflytande på människors beteende. Normer, värderingar och attityder i skilda kulturkretsar.
 - 1.2 Socialisationsprocessen
 - 1.3 Grupper och gruppbildningar
 - 1.4 Gruppdynamik
 - 1.5 Social stratifiering

- 2 Sociala problem i det moderna samhället
 - 2.1 Minoritetsproblem. Invandrarfrågor
 - 2.2 Handikapp
 - 2.3 Alkohol- och narkotikaproblem
 - 2.4 Kriminalitet
- 3 Den svenska socialpolitikens mål, metoder och organisation
 - 3.1 Målen för den svenska socialpolitikens inriktning och omfattning
 - 3.2 Samhällsservice, socialförsäkringar och socialhjälp
 - 3.3 Hälso- och sjukvård
- 4 Familjegruppen i socialpsykologisk belysning
 - 4.1 Familjen och hemmet som utvecklingsmiljö
 - 4.2 Boendemiljö
 - 4.3 Samhällets barnavård och familjepolitik
- 5 Utbildningsproblem och ungdomsfrågor
 - 5.1 Ungdomens situation i ett föränderligt samhälle
 - 5.2 Sociala och psykologiska faktorers inverkan på studie- och yrkesval
 - 5.3 Utbildning som social faktor
- 6 Människan i arbete och på fritid
 - 6.1 Arbetsmiljö och arbetsanpassning
 - 6.2 Grundläggande rättsregler på arbetsmarknaden
 - 6.3 Fritidsfrågor
- 7 Åldringarnas anpassningsproblem och vårdformer
 - 7.1 Fysiologiska, psykologiska och sociala problem
 - 7.2 Samhällets åldringsvård - dagsläge och framtid
- 8 Internationella aspekter på sociala problem, främst rasmotsätt- och familjeplanering
 - 8.1 Sociala problem i skilda kulturkretsar
 - 8.2 Etniska minoriteter i olika delar av världen
 - 8.3 Mänskliga rättigheter och minoritetsskydd. Rasmotsättningar och rasism

Kommentarer och anvisningar

Eleven skall genom undervisningen i socialkunskap

skaffa sig kunskaper om individens, familjens och andra gruppers situation i dagens föränderliga värld, om olika samlevnadsfrågor samt om sociala frågor och problem och om olika metoder att lösa dem.

Denna undervisning skall även ges en sådan inriktning att eleverna får kunskaper och färdigheter av värde för kommande yrkesverksamhet inom t ex olika vård- och serviceyrken.

Eleven skall lära sig att göra jämförelser och försök till tolkningar.

Undervisningen skall vara problemcentrerad och stimulera eleverna till aktivt intresse för den sociala situationen och utvecklingen i skilda kulturkretsar.

Stoffbehandling

Undervisningen kan utgå från människans situation och problem som samhällsmedlem, varvid eleverna ges möjlighet att skaffa sig kunskap om individens, familjens och andra gruppers situation i en föränderlig värld. Undervisningen skall ge dem insikt i olika samlevnadsfrågor och låta dem konkret studera sociala förhållanden och problem samt skilda metoder för att lösa dessa. Detta är väsentligt bl a för att undvika attityder präglade av fördomar och bristande information.

Tolerans och respekt för minoriteter och avvikande kan skapas endast genom god kännedom om dessa grupper. Detta gäller inte minst beträffande attityder till invandrare. Förhållandena i deras hemländer kan behandlas i ämnet socialkunskap. Vi kan hämta idéer och kulturimpulser från dem och vice versa.

Socialkunskapen präglas av internationalisering. Exempel kan därvid hämtas från såväl i-länder som u-länder.

Åtskilliga frågor inom socialkunskapen utgör i vid mening även internationella problem t ex narkotika- och alkoholmissbruk. Utgångspunkter kan t ex tas i olika FN-deklarationer och konventioner. Inhemska problem kan penetreras för att successivt vidgas till internationella. Relationen mellan olika religioner eller kulturkretsar och alkoholkonsumtionen kan ge relevanta aspekter på problemet.

Med hänsyn till exempelvis den gemensamma nordiska arbetsmarknaden är det berättigat att speciellt uppmärksamma olika sociala frågor i Norden.

Den sociala situationens samband med samhällsstrukturen och vice versa bör analyseras för såväl vår egen som främmande kulturkretsar.

Socialkunskapens uppgift är inte att i första hand ge kunskaper av deskriptiv art utan av principiell och analytisk karaktär. Undervisningsstoffet skall vara probleminriktat. Det är väsentligt att eleverna får ett aktivt intresse för samhällsutvecklingen i vid bemärkelse genom konkret studium av t ex miljöfrågor och planeringsproblem.

Studiegång och bedömning

Undervisningen i socialkunskap bör anknyta dels till elevernas kunskaper i andra ämnen, speciellt i samhällskunskap, dels till deras erfarenheter från olika miljöer såsom skola, arbete, fritid. Beträffande vissa avsnitt bör kursen i naturkunskap vara grundläggande (i första hand den mediciniskt-fysiologiska sidan av alkohol-narkotikaproblemet och det genetiska arvets betydelse för individens utveckling). För dem som läser psykologi parallellt med socialkunskap utgör kursen ett stöd inom vissa avsnitt av ämnet.

Lokala och aktuella förhållanden påverkar undervisningens uppläggning. En nära kontakt med det omgivande samhället är en förutsättning för ett gott arbetsresultat.

Årskursfördelningen är ett förslag till indelning. Den bör kunna anpassas enligt lokala förutsättningar. Det är lämpligt att inleda kursen med det socialpsykologiska momentet "människans situation och problem som samhällsmedlem". Här inlärs termer och begrepp och vissa grundläggande fakta som underlag för vidare studier. Stoffet konkretiseras genom exempel från den näraliggande verkligheten.

Under detta moment bör långläxor successivt införas för att senare kunna övergå i beting. Syftet med beting är inte att bygga ut lärokursen utan att ge eleven möjlighet att skaffa sig överblick över ett stoff, få träning i självständigt arbete och öva sig i effektiv och jämn arbetsplanering.

Ett beting kan lämpligen inledas med en introduktion och följas av en grundkurs, där vissa fakta presenteras och inlärs. Därefter bör fördjupningsuppgifter följa inom betingets ram. Dessa kan vara desamma för alla elever eller olika för olika elevgrupper. Redovisning avslutar betinget. Användbara som introduktion till ett beting är bl a sådana TV- och radioprogram som skildrar ett enskilt fall. Detta kan tas till utgångspunkt för en utblick mot mer allmängiltiga problemställningar. Ibland kan också ett TV-program ersätta eller komplettera ett studiebesök genom att ge inblickar i en ömtålig miljö. Självständigt arbete, miljöstudier, undersökningar av enklare slag och diskussioner är viktiga arbetsformer inom betingets ram.

Exempel på studiegång:

<u>Introduktion</u>	<u>Grundkurs</u>	<u>Fördjupningsuppgifter</u>	<u>Redovisning</u>
Motiverande diskussion med hjälp av material rörande enskilt fall.	Inhämtande av vissa basfakta rörande de allmängiltiga problem som framkommit vid introduktionen, genom självstudier eller lärarledd aktivitet.	Gruppvisa studier kring problem som framkommit under introduktionen eller grundkursen. Förutom litteraturstudier kan studiebesök, fältstudier, intervjuer eller andra "sociologiska" undersökningar förekomma.	Muntlig redovisning av fördjupningsuppgifterna. Sammanfattande diskussion.
Sammanfattning av diskussionen till vissa allmängiltiga problemställningar.	Ev studiebesök eller expertbesök i skolan.		Skriftligt eller muntligt prov på grundkurs ev i form av analys av enskilda fall med hjälp av analysmodell.
Presentation av arbetsgång, tidsschema etc för betinget.	Grundkursen avslutas med att eleverna efter intresse väljer fördjupningsuppgift.	Bearbetning gruppvis av materialet inför redovisningen.	Se planeringsdelen av supplementet (s 15)

Bedömning

Eleven skall visa att han

inhämtat vissa fakta (t ex att kunna identifiera ett socialt problem)

kan beskriva ett socialt fenomen

kan skaffa sig upplysningar om grundläggande lagar och förordningar och känna till vart man skall vända sig i konkreta fall

kan tolka fakta

kan dra vissa slutsatser och göra vissa bedömningar med ledning av erhållna fakta

kan värdera källor och genomskåda stereotypier

har förmåga att analysera ett socialt problem

är medveten om olika värderingar som kan påverka bedömningen av en social fråga

har förmåga till analys, syntes och värdering av nytt lärostoff.

Faktakontrollen kan ske muntligt eller skriftligt. Kontrollen av inhämtade färdigheter att tolka och analysera ett socialt problem kan lämpligen ske genom att använda ett analyschema. Svaren kan ges skriftligt eller muntligt. Detaljkunskaper bör inte premieras vid bedömningen.

Del III

Beskrivning av momenten och förslag till deras behandling

1. Människans situation och problem som samhällsmedlem

- 1.1 Samhällsmiljöns och samhällsstrukturens inflytande på människors beteende. Normer, värderingar och attityder i skilda kulturkretsar
- 1.2 Socialisationsprocessen
- 1.3 Grupper och gruppbildningar
- 1.4 Gruppdynamik
- 1.5 Social stratifiering

Kommentar:

Människans beteende bör studeras utifrån den kulturkrets, det samhälle samt den större och mindre grupp hon tillhör. Studierna koncentreras kring samspelet mellan beteendet och rådande traditioner, normer, värderingar och attityder. Exempel för diskussion bör hämtas från skilda områden. Av speciell vikt är att belysa hur attityder främst fördomar, kan uppkomma och förändras. Roller, särskilt köns- och åldersrollerna, och rollkonflikter studeras.

Olika slag av grupper och av ledarskap behandlas. Gruppens betydelse för individen samt de påtryckningsmedel den förfogar över uppmärksammas. Den ömsesidiga påverkan mellan grupp och individ samt mellan samhället i stort och dess grupper betonas.

Innebörden av begreppen social stratifiering och social status behandlas. Den sociala stratifieringens orsaker och funktion studeras. Dess konsekvenser för individ och samhälle belyses med exempel från olika kulturkretsar.

De teoretiska studierna konkretiseras genom övningar. Utifrån någon konkret aktuell undersökning belyses sociologiska undersökningars metodproblem.

Studierna av det mänskliga beteendet i detta moment måste ständigt peka fram emot behandlingen av mänskligt agerande i konkreta situationer i övriga moment.

2. Sociala problem i det moderna samhället

- 2.1 Minoritetsproblem. Invandrarfrågor
- 2.2 Handikapp
- 2.3 Alkohol- och narkotikaproblem
- 2.4 Kriminalitet

Kommentar:

Kunskaper och färdigheter, förvärvade under studierna av människans situation som samhällsmedlem, kommer till direkt användning, då sociala problem i det moderna samhället behandlas. Socialpsykologiska och socialpolitiska aspekter anläggs.

En totalsyn på de sociala problemen eftersträvas. De bör ställas i relation till samhällsstruktur, samhällsutveckling och normsystem.

Ovan nämnda problem kan betraktas som centrala och torde bevara sin aktualitet år från år även i ett föränderligt samhälle. De bör därför studeras av alla elever. Lokala förhållanden avgör i övrigt valet av problem och graden av fördjupning. En internationell utblick skall eftersträvas.

Såväl kunskaps- och färdighets- och attitydmål bör tillgodoses. Arbetet kan koncentreras kring några problem. Exempel: Vilka är orsakerna till att problemen blivit så väsentliga? Vilka sociala processer ger upphov till dessa problem? Hur upplever de grupper det är fråga om sin situation? Hurdana är attityderna och hurdant är agerandet från samhällets och enskildas sida? Vilka mål har samhället ställt upp för sitt handlande? Hur skulle enskilda individer kunna underlätta och förändra situationen? (Se analysmodell s 15.)

Studiebesök, intervjuer och enkäter torde vara lämpliga hjälpmedel vid behandlingen av de problem som skall analyseras.

3. Den svenska socialpolitikens mål, metoder och organisation

- 3.1 Målen för den svenska socialpolitikens inriktning och omfattning
- 3.2 Samhällsservice, socialförsäkringar, socialhjälp
- 3.3 Hälso- och sjukvård

Kommentar:

Samhällets åtgärder för att möta sociala problem behandlas i första hand i samband med undervisningen om dessa frågor. I detta moment ges en principiellt inriktad orientering om socialpolitikens mål och medel samt om vilka värderingar som ligger till grund för dess inriktning och utformning. Den principiella debatten belyses utifrån konkreta exempel.

De rättsliga aspekterna på socialpolitikens organisation och materiella innehåll behandlas översiktligt. Det är viktigt att eleverna får kännedom om var de kan finna information om social service. Detalj-kunskaper om paragrafer och bestämmelser i den sociala lagstiftningen bör däremot inte eftersträvas.

Den sociala arbetsmetodikens principer samt sekretessfrågor inom socialt arbete behandlas.

Eleverna skall få en levande och konkret bild av den egna kommunens sociala organ och deras arbetsformer. Tyngdpunkten läggs på miljöstudier genom vilka eleverna skall få en ingående information om praktiskt arbete och utredningsförfarande.

Vid behandlingen av hälso- och sjukvårdsfrågorna läggs tyngdpunkten på att belysa mål och medel samt individens situation och problem i vårdssammanhang.

4. Familjegruppen i socialpsykologisk belysning

4.1 Familjen och hemmet som utvecklingsmiljö

4.2 Boendemiljö

4.3 Samhällets barnavård och familjepolitik

Kommentar:

Familjen som institution och familjens funktioner i ett föränderligt samhälle belyses med exempel från skilda kulturkretsar. Olika samlevnadsformer liksom den ensamståendes situation diskuteras.

Rollförväntningar och rollförändringar, speciellt beträffande könsrollen, samt attityder och värderingar behandlas ur såväl nationell som internationell aspekt. Anknytning görs till det socialpsykologiska avsnittet. Kunskaperna om socialisationens betydelse från samma kursavsnitt fördjupas.

Den fysiska, psykiska och sociala boendemiljön formar människan, varför olika boendemiljöer studeras.

Samhällets familjepolitik, liksom övrig lagstiftning som reglerar samlevnad, skärskådas kontinuerligt under arbetet med detta moment. Speciellt behandlas barnens situation. Barnmisshandel tas upp och i samband därmed barnavårdslagens och brottsbalkens stadganden i denna fråga.

5. Utbildningsproblem och ungdomsfrågor

5.1 Ungdomens situation i ett föränderligt samhälle

5.2 Sociala och psykologiska faktorerers inverkan på studie- och yrkesval

5.3 Utbildning som social faktor

Kommentar:

Ungdomsfrågorna behandlas från två utgångspunkter - å ena sidan med utgångspunkt från olika ungdomsgrupper som kollektiv i ett föränderligt samhälle och samhällets attityder mot dem, å andra sidan med utgångspunkt från de ungas egen fysiska och psykiska utveckling.

De snabba förändringarna på arbetsmarknaden, den sociala rörligheten, de långa studietiderna och avståndet mellan ungdomen och de politiska beslutsfattarna är problem, som ungdomen diskuterar och som bör tas upp till behandling.

De lågutbildade ungdomarnas och invandrarungdomarnas situation i ett alltmer komplicerat och industrialiserat samhälle diskuteras.

Den i den västerländska kulturen allt längre tidsskillnaden mellan inträdet av biologisk och social mognad kan tas som utgångspunkt för studiet av en rad ungdomsföreteelser såsom gruppbildningar av olika slag, ungdomsprotester och nya ungdomsnormer.

Ungdomskriminalitet samt alkohol- och narkotikaproblem bland ungdom kan studeras här eller i samband med momentet "sociala problem". Om problemen tidigare studerats, görs här endast en kort sammanfattning.

Samhällets och olika organisationers insatser för en konstruktiv fritid behandlas. Detsamma gäller samhällets vård- och rehabiliteringsmöjligheter enligt barnavårdslagen, t ex genom psykisk barn- och ungdomsvård samt omhändertagande för samhällsvård.

Såväl de sociala bakgrundsfaktoreernas som könsrollens inflytande på studie- och yrkesval uppmärksammas, liksom sambandet mellan skolprestationer och social bakgrund.

Studiet av utbildningen inleds lämpligen med en orientering om skolans olika funktioner och utbildningens mål för individ och samhälle. Aktuella elevproblem och skolans och samhällets möjligheter att lösa dem behandlas utförligt. **Behovet av återkommande utbildning av olika slag beaktas. Därvid belyses den betydelse för ungdomens val mellan fortsatta studier och yrkesverksamhet, som vuxenutbildningen har, samt de möjligheter till en social utjämning mellan generationer och grupper, som den erbjuder.**

6. Människan i arbete och på fritid

- 6.1 Arbetsmiljö och arbetsanpassning
- 6.2 Grundläggande rättsregler på arbetsplatsen
- 6.3 Fritidsfrågor

Kommentar:

Vid behandlingen av arbetsanpassningens och arbetstillfredsställelsens olika dimensioner **kan** utgångspunkten vara den enskilda människans upplevelse av sin arbetssituation. Konsekvenserna av strukturomvandlingen inom näringslivet, av dålig arbetsmiljö och otrivsel i arbetet bör särskilt beaktas.

De lagar och avtal samt utbildad praxis, som reglerar olika förhållanden i arbetslivet som t ex anställnings- och uppsägningsvillkor, semester, arbetarskydd, företagshälsovård och arbetsvård studeras därvid översiktligt med avseende på deras materiella innehåll och funktioner. Faktorer som befrämjar respektive motverkar samarbete, konflikt och arbetstrivsel diskuteras. Företagsdemokrati och facklig demokrati samt kommunikationsproblemet mellan olika rollinnehavare och olika nivåer behandlas.

Invandrades, kvinnors, handikappades och den äldre arbetskraftens situation bör speciellt uppmärksammas. De s k friställdas problem kan också belysas i detta sammanhang.

Den ökade fritiden ställer stora krav på utbudet av meningsfull sysselsättning. Fritidsfrågorna kan lämpligen belysas ur sambandsaspekterna utbud - efterfrågan - konsumtionsmönster för skilda grupper.

7. Åldringarnas anpassningsproblem och vårdformer

- 7.1 Fysiologiska, psykologiska och sociala problem
- 7.2 Samhällets åldringvård - dagsläge och framtid

Kommentar:

En rekapitulation av de demografiska förhållandena i Sverige med en framtidsprognos kan bilda utgångspunkten för behandlingen av åldrandets problem. För att åskådliggöra de svenska förhållandena bör en jämförande internationell utblick ges.

Åldrandets psykologiska och fysiologiska innebörd behandlas.

De sociala förändringar som åldrandet medför är väsentliga och måste behandlas. Studiet härav leder över till samhällets åldringvård och annan socialpolitik, vad beträffar åldringar.

En diskussion om attityderna hos och mot äldre människor här och i andra länder kan anknytas till det socialpsykologiska avsnittet.

Detta moment inbjuder till miljöstudier samt intervjuer med t ex pensionärer, vårdpersonal och politiker.

8. Internationella aspekter på sociala problem, främst rasmotsättningar och familjeplanering

- 8.1 Sociala problem i skilda kulturkretsar
- 8.2 Etniska minoriteter i skilda delar av världen
- 8.3 Mänskliga rättigheter och minoritetsskydd. Rasmotsättningar och rasism

Kommentar:

Internationella utblickar bör eftersträvas i varje särskilt huvudmoment. Syftet med en mera systematisk och ingående behandling av sociala problem i detta moment motiveras av det allt större behovet av ökad förståelse för andra livsformer och kulturkretsar. Man bör söka tränga in i andra kulturkretsars normer och attityder för att därigenom skapa bättre förutsättningar för en analys av andra länders sociala problem. Härigenom erhålles samtidigt ökade möjligheter att få ett vidgat perspektiv på de normer, värderingar och livsformer som är förhärskande i vår kultur.

De sociala problemen belyses med konkreta exempel på enskilda människors och gruppers situation och livsformer. Det kan vara problem som rör familjeplanering, urbanisering, social stratifiering, undersysselsättning, kvinnans sociala situation, hälso- sjukvårdsfrågor samt sociala konsekvenser av moderniseringssträvanden för den enskilde och för olika grupper.

Utifrån FN:s förklaring om de mänskliga rättigheterna belyses minoriteters situation i skilda delar av världen. FN:s strävanden och konkreta åtgärder behandlas.

Behandlingen av gruppmotsättningar och rasism i olika länder anknyts till de socialpsykologiska momenten. Stor vikt bör läggas vid en analys av innebörden av begreppet rasism och de faktorer som förorsakar uppkomsten av rasism och andra former av diskriminering.

Det är naturligt att ett betydande intresse riktas mot sociala förhållanden i den icke-europeiska världen. Den pågående utvecklingen mot en ökad europeisk integration bör dock beaktas. Sociala problem och socialpolitikens mål och medel i de nordiska länderna och andra europeiska stater belyses. Det centrala är därvid inte den sociala lagstiftningens materiella innehåll utan vilka principer som ligger till grund för andra länders socialpolitik. Dessa principer bör konkret belysas med exempel från sociallagstiftningen.

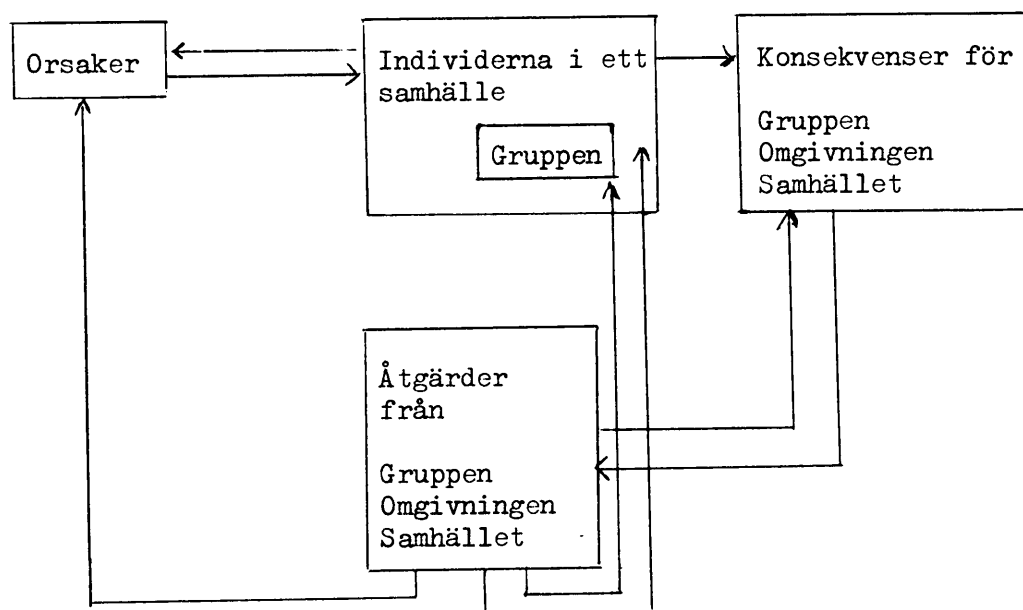
Metodiska kommentarer

Undervisningsformer och arbetssätt måste variera med hänsyn till lokala förhållanden. Undervisningen i ämnet bör inledas med en presentation av ämne och läromedel. Det är av vikt att eleverna redan från början får kännedom om var de kan finna för ämnet relevant information.

Undervisningen bedrivs med fördel i betingsform. Betingen delas upp i en grundkurs och en fördjupningsdel. Inom fördjupningsdelen kan man använda sig av grupparbete. Av vikt är att betingen ej är för omfattande, att de är överskådliga och att de från början omfattar endast ett klart avgränsat socialt stoff. Eleverna tränas efter hand att klara av större problemområden.

Formerna för redovisningen av individuellt arbete eller grupparbete bör ägnas stor uppmärksamhet. Målet med undervisningen är att ge eleverna ökade kunskaper om de processer som ger upphov till olika sociala problem samt förmåga att kunna analysera de samband som föreligger inom ett problemområde. Genom att undervisningen bedrivs i betingsform skolas eleverna att arbeta självständigt. Härigenom kan studierna bidra till att hos eleverna skapa förståelse för de grupper i samhället, som upplever speciella problem. Kännedom om principerna för samhällets socialpolitik bör underlätta för eleverna att själva ta ställning i aktuella sociala frågor.

De socialpsykologiska kunskaperna förutsätts finnas integrerade i varje moment och komma till användning vid analysmomenten. Grupparbete kan också tjäna som praktiskt exempel inom delmomentet gruppdynamik. Problemen kan analyseras med hjälp av följande modell:

Denna analysmodell kan vara användbar i olika sammanhang och med olika utgångspunkt. Man kan utgå från problemet, från orsaker här-

till, från konsekvenserna eller från de åtgärder som vidtas. De i sammanhanget relevanta pilarna sätts ut under diskussionens gång. Modellen kan t ex begagnas vid introduktionen till studierna av någon speciell grupps situation. Det kan vara frågan om handikappade, socialhjälpstagare, etniska minoritetsgrupper, alkoholmissbrukare, åldringar, barn, ungdom etc. Man kan utgå från gruppen, som på grund av vissa problem skiljer sig från övriga invånare i samhället. Med problemen som utgångspunkt studeras orsakerna till och konsekvenserna av dem. Därefter behandlas de åtgärder som vidtas och som kan gå ut på att man enbart försöker avhjälpa symptomen-konsekvenserna eller även angriper problemen. I vissa fall lyckas detta, i andra inte.

Vid det fördjupade arbetet bör eleverna med hjälp av modellen mera ingående få analysera de ömsesidiga sambanden mellan orsak-verkan-åtgärder. Det är viktigt att eleverna får kunskaper om denna interaktion i en social process och lär sig analysera de samband som föreligger.

För att möjliggöra studiebesök och andra övningsmoment är det fördelaktigt om undervisningen kan vara förlagd till dubbel-timme eller om möjligt till ett enda pass om tre timmar. Undervisningen måste nämligen i betydande utsträckning ge utrymme åt praktiska övningar. Genom studier av praktikfall kan man på ett konkret sätt belysa olika sociala frågor och stimulera eleverna till aktivt intresse.

För att nå än större konkretisering av stoffet bör studiebesök samt intervjuer, enkäter, observationer och andra enklare undersökningar ingå som en integrerad del av undervisningen. Studiebesöken bör komma i sitt rätta sammanhang och vara noggrant planerade och förberedda. De bör om möjligt ske i smågrupper. Vid uppföljningen efteråt stimuleras övriga elever till ett aktivt deltagande. Erfarenheten från verksamhet av ovan nämnt slag bör kunna användas vid slutprov på betinget.

Väl inplanerade besök i skolan av experter såsom tjänstemän på sociala institutioner eller kommunala förtroendemän är av stort värde för undervisningen. Besöken kan t ex äga rum vid introduktionen av ett beting eller vid sammanfattningen efter avslutat betingsarbete. Eleverna skall vid sådana tillfällen vara väl förberedda för ett aktivt deltagande.

Lärare och elever planerar tillsammans läsårets arbete och fastställer då främst tidsramen för de olika momenten. Samverkan med andra läroämnen beaktas, främst då samhällskunskap, psykologi och svenska. Samarbetet med speciellt sistnämnda ämnet är av stor vikt för färdighetsträningen.

Planeringsexempel

Förslag till användning av exemplen

Undervisningen i socialkunskap kan läggas upp på många olika sätt. Som exempel på hur man kan gå tillväga ges nedan två exempel för varje årskurs. Vissa exempel är mycket omfattande för att visa problemens mångfald, medan andra är mera koncentrerade i formen.

Exemplen kan naturligtvis följas helt eller delvis, beroende på i vilken utsträckning lärare och elever anser att momentet bör behandlas mer eller mindre ingående.

Till de olika planeringsexemplen följer synpunkter på bedömning av elevernas arbete. De exempel på provuppgifter som finns, avser att belysa vilka olika frågetyper läraren kan använda för att bedöma elevernas förmåga att tolka och analysera sociala frågor.

Även exemplen på provuppgifter är av olika karaktär och utförlighetsgrad. De utförliga exemplen på t ex momentet Invandrarna kan inte användas i sin helhet vid ett provtillfälle utan meningen är att läraren skall kunna göra ett urval.

Förslagen till uppgifter för ett moment skall således inte ses som rekommendationer utan som typexempel vid provkonstruktion.

2. Sociala problem i det moderna samhället

2.1 Invandrarna

2.1.1 Introduktion

Introduktion
(helklass)

Avsnittet introduceras med att eleverna får ta del av en rad intervjuuttalanden eller insändare, som rör invandrare. Litteraturen, t ex tidskriften Ny i Sverige, lämnar talrika exempel på dylikt material. Man torde med hjälp av detta kunna fastslå, att fördomar mot invandrare existerar. Genom anknytning till det socialpsykologiska avsnittet konstateras, att många negativa attityder beror på brister i kunskaperna om våra invandrare. Därmed är övergången given till de närmare studierna. Dessa indelas lämpligen i en för samtliga gemensam grundkurs samt i fördjupningsuppgifter att utföras gruppvis. Uppgifterna väljs efter intresse främst kring de problem som kommit fram i samband med arbetet med grundkursen.

2.1.2 Grundkurs

Grundkurs
(helklass)

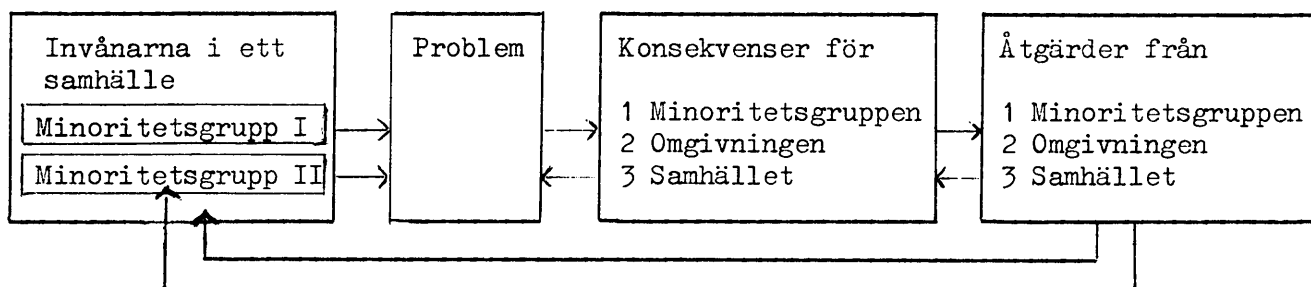
Innebörden av begreppet invandrare diskuteras, t ex med hjälp av s 22-23 i SOU 1971:51. Den för detta beting lämpligaste definitionen fastställs.

Orsakerna till invandringen ur såväl samhällets som invandrarens synpunkt studeras, och i samband därmed även olika typer av invandring. Man kommer då även in på immigrationens roll för samhällsekonomin. Vad kostar immigrationen och vad ger den i utbyte?

Reglerna för invandringen samt invandrarnas rättsställning och sociala förmåner behandlas kortfattat för att senare mera ingående studeras i samband med fördjupningsuppgifterna.

Invandringen belyses statistiskt. Exempel på frågeställningar kan vara följande. Hur stor är invandringen, årligen och totalt? Varifrån kommer invandrarna? Hurudan är ålders- och könsfördelningen? Vilken utbildning har invandrarna? Varför har de lämnat sitt land? Varför just Sverige? Vem (vilka) har intresse av invandring och därmed en styrande funktion? I vilka yrken hamnar man? Vilken omfattning har återutvandringen? Man kommer att konstatera, att invandrarna utgör en synnerligen heterogen grupp, där varje subgrupp måste ha sina speciella problem.

Grundkursen avslutas med att man gemensamt diskuterar fram ett antal exempel på de problem en invandrargrupp kan möta vid konfrontationen med det svenska samhället. För att underlätta såväl den mera kortfattade analysen i detta sammanhang som den mera inträngande analysen i samband med vissa fördjupningsuppgifter, kan lämpligen en analysmodell av exempelvis följande utseende användas.

Vi utgår här från vårt samhälle, med en rad olika minoritetsgrupper. Dessa möter problem, som får konsekvenser såväl för gruppmedlemmarna som för deras omgivning - på arbetsplatsen, i skolan, i hyreshuset, i bostadsområdet, i hemmet etc - och för samhället i stort. Åtgärder vidtas mot problemen eventuellt endast mot konsekvenserna av dessa. Resultatet blir att vissa minoritetsgrupper kommer att finna sig tillrätta i vårt samhälle, medan problemen kommer att kvarstå för andra. Varför? Bör andra åtgärder vidtas? Åtgärder kan skapa nya problem som i sin tur får sociala och ekonomiska konsekvenser.

2.1.3 Fördjupningskurs

A Samhället och invandrarna

Förslag på fördjupningsuppgifter med exempel på lämpliga frågeställningar.

Vilka är riktlinjerna för den svenska invandringspolitiken? Vad fordras t ex för uppehållstillstånd, arbetstillstånd och medborgarskap för olika kategorier? Vilka sociala förmåner kommer invandraren i åtnjutande av och vilka är förbehållna svenska medborgare? Existerar det någon skillnad härvidlag mellan olika nationaliteter? Hur underlättas introduktionen till och starten i det svenska samhället? Vilken ekonomisk och kulturell hjälp kan invandraren erhålla? Vilken roll spelar skola och bibliotek härvidlag? I vilken utsträckning bör det svenska samhället stödja invandrargrupps språkliga, kulturella och religiösa egenart? Har utlänning rätt att här bedriva politisk verksamhet som gäller förhållandena i hemlandet och bör sådan rätt få förekomma?

B Invandraren och massmedia

Uppgiften går ut på att studera i vilken utsträckning och på vilket sätt dagspress samt Radio/TV presenterar invandraren och hans problem för den svenska omgivningen. Undersökningen mynnar ut i ett konkret förslag till förbättring av rådande förhållanden härvidlag. Vad bör dessutom göras för att underlätta invandrarens anpassning till de nya förhållandena genom språkundervisning, orientering om samhällsförhållanden och arbetsmarknadsfrågor m m.

C Attitydundersökningar

Två undersökningar bör utföras, varav den ena skall söka utröna svenskarnas inställning till invandrarna och den andra invandrarnas upplevelse av sin egen situation. Om sistnämnda ej kan utföras på orten, bearbetas i stället det rikhaltiga material beträffande intervjuer med och skildringar av invandrare, som litteraturen erbjuder. Olika sätt att t ex möta diskriminering kan framkomma - man ödmjukar sig inför de diskriminerande, man strävar efter att bli accepterad som person eller som grupp, man lämnar landet etc. Eleverna får använda sina kunskaper i socialpsykologi vid analysen av attitydundersökningen.

D Vilka problem möter speciellt hemmakvinnan?

Hurudana är könsrollerna inom olika invandrargrupper? Hur skulle vi härvidlag kunna ändra ett normsystem vi finner negativt? Vilka är orsakerna till en eventuellt förekommande isolering och vilka möjligheter finns att bryta denna? Vilka problem finns för övrigt? Vilka temata vore lämpligast för kurs- och cirkelverksamhet?

E Vilka problem är de svåraste för förskolebarnet samt för barnet i skolpliktsåldern?

Hur kan skolstarten förberedas redan under förskolestadiet? Vilken betydelse har t ex tvåspråkigheten och kan hänsyn tas till denna redan före skolstarten? Diskutera integrerad kontra segregerad förskola? Vilka kommunikationssvårigheter kan uppstå mellan barn och föräldrar? Vad görs och vad bör göras efter skolstarten? Vilken betydelse har t ex förberedelseklass, stöd- och kontaktlärare? Kan och bör fördjupad undervisning i ursprungslandets språk, historia, geografi etc förekomma? Hur bör vi ställa oss till invandrarbarn i skolpliktsåldern, som anlänt efter avslutad skolgång i hemlandet? Förekommer olagligt barnarbete och hur kan i så fall detta förhindras?

F De speciella problemen för ungdom i åldern 16 - 20 år

En uppdelning av ovannämnda grupp bör ske i dels invandrarfamiljernas ungdomar, som är födda här eller har kommit hit vid tidig ålder, dels ensamstående ungdom som har invandrat för att söka förvärvsarbete. Studie- och yrkessituationen diskuteras. De normkonflikter som kan uppstå belyses och analyseras.

G Invandrarna på arbetsmarknaden

Invandrarnas utbildnings-, yrkes- och löneförhållanden utreds och analyseras, speciellt med tanke på hur en förbättring skall kunna åstadkommas. Vad kan göras, t ex genom vuxenutbildning, för att förhindra att olikheter beträffande nämnda förhållanden uppstår mellan invandrarna och de svenskfödda? Orsakerna till eventuella svårigheter på arbetsplatsen och deras avhjälpande diskuteras. Fackföreningsrörelsens inställning till invandringen och dess roll för invandrarna undersöks.

H Relationerna mellan invandrarna och den svenskfödda omgivningen

De sociala kontakterna mellan invandrarna och den omgivande befolkningen utreds genom egen undersökning eller genom litteraturstudier. Hur vanlig är t ex familjebildning över de etniska gränserna? I vilken utsträckning förekommer bostadssegregation och vilken betydelse har denna för bibehållandet av invandrargrupperna som slutna enheter? Vilken roll spelar olikheterna beträffande t ex beteende, normer och värderingar för de sociala kontakterna? Vad kan göras för att underlätta dylika? Föreligger det några olikheter i fråga om kriminalitet och socialhjälpstagande mellan skilda invandrargrupper och svenskar? Vilken betydelse har den norm- och kulturkonflikt många invandrare upplever för anpassningen i det svenska samhället? Finns skillnader, och i så fall vilka, mellan olika invandrargruppers eller subgruppers beteende vid konfrontationen med det svenska samhället?

I Internationell utblick

Arbetskraftsströmmarna i Europa, främst vad beträffar storleken samt ursprungsländer och värdnationer, fastställs som bakgrund till de studier som därefter genomförs i smågrupper. Dessa ägnar sig t ex åt orsakerna till omflyttningen och i samband därmed de enskilda gruppernas planer och förväntningar. Den verklighet invandrarna möter på grund av värdlandets politik gentemot dem vare sig dessa är av gästarbetartyp eller mera stationära invandrare, omgivningens attityder samt de sociala förhållanden som erbjuds, sätts i relation därtill.

2.1.4 Redovisning

Redovisning av fördjupningsuppgifter

De olika grupperna bör, där sådant är möjligt, före redovisningen få följa upp sina litteraturstudier med lämpliga studiebesök eller få företa intervjuer. Olika hjälpmedel bör förekomma vid redovisningen - stencilavdrag, ljudbandsupptagningar, stordiamaterial etc. Ibland, t ex vid redovisningen av uppgifterna 4, 5 och 6 kan det vara lämpligt att tillsammans med analysmodellen använda ett fall från litteraturen eller intervjuundersökningen som utgångspunkt. Så ofta det är möjligt bör redovisningen utmynna i frågeställningar som kan inspirera till allmän diskussion.

2.1.5 Läromedel

Läromedel

Facklitteratur finns i tillräcklig omfattning. Tidnings- och tidskriftsartiklar med relevant innehåll förekommer rikligt. Flera SOU, t ex 1971:51, 1970:44 och 1967:18, är av intresse för

betinget. PM nr 9/1971 ägnas åt invandrarfrågor. Tidskriften Ny i Sverige utges av Statens invandrarverk, SOS, Statistiska meddelanden samt kvartalsstatistik från statens utlänningskommission bidrar med statistiska upplysningar.

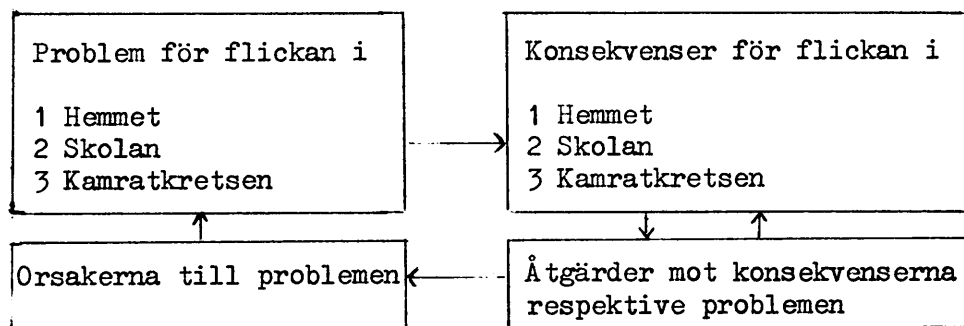
Tomas Hammar: Leva i Sverige (1971) jämte studiehandledning för gymnasieskolan (1973) ger konkreta exempel.

2.1.6 Exempel på typuppgifter för prov på momentet "Invandrare"

Utgå från vad Du vet om uppkomsten av fördomar och försök att med hjälp av de vanligaste orsakerna förklara varför våra invandrare möter fördomar och diskriminering! Ge konkreta exempel: Vad föreslår Du som motåtgärder mot de fall Du presenterar? Använd nedanstående uppställning!

Beskrivning av fördomen	Effekt av fördomen	Vem diskrimineras?	Vem diskriminerar?	Förslag till motåtgärder
-------------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------------

- Vilka argument kan anföras för en fullständig assimilering av invandrarna i det svenska samhället och vilka för ett mera pluralistiskt samhälle?
- En flicka i årskurs 9, tillhörande en sydtaliensk invandrarfamilj, har råkat i konflikt med föräldrarna. Hon utsätts för mobbing av vissa grupper i skolan och har dessutom trots relativt hög IQ svårt att göra sig gällande i skolan. Vad kan orsaka flickans problem och hur skulle hennes situation kunna avhjälpas? Använd en analysmodell i stil med nedanstående!

- En turkisk familj bestående av man, hustru och fem minderåriga barn, varav två i skolåldern, har nyligen kommit till Sverige. Mannen har ett lågavlönat städarbete på en fabrik med hög mekaniseringsgrad. Hustrun har städarbete om kvällarna, varvid mannen och de äldre barnen hjälper henne. Familjen bor i en modern men relativt dyr lägenhet. Tio av de sexton familjerna i trappuppgången är invandrare. Analysera situationen för någon eller några av följande kategorier: mannen, hustrun, skolbarnen eller förskolebarnen, speciellt med tanke på de problem de torde möta och de hjälpåtgärder som står till buds! Använd en analysmodell i stil med ovanstående för var och en av de valda kategorierna.

Om t ex mannens situation analyseras, sätts underrubrikerna: 1) mannen, 2) övriga familjemedlemmar och 3) samhället (se analysmodellen ovan).

- Ge exempel på vad Du själv skulle kunna göra för att underlätta invandrarans passning i det svenska samhället! Motivera synpunkterna!

3. Den svenska socialpolitikens mål, metoder och organisation

3.1 Socialhjälpen

Som exempel på hur ett delmoment inom socialpolitiken kan behandlas har här valts socialhjälpen. Utgiftsmässigt upptar socialhjälpen en liten del av den sociala budgeten men är icke desto mindre av stor betydelse för de människor som hamnar i eller befinner sig i en behovssituation.

3.1.1 Introduktion

Introduktion
(helklass)

Delmomentet presenteras med hjälp av ett praktikfall eller en tidningsartikel. Därefter diskuteras ingående den hjälpbehövandes möjligheter att få bistånd och samhällets skyldigheter gentemot sina invånare.

Målsättningen och principerna för samhällets socialhjälp behandlas.

3.1.2.1 Grundkurs

Grundkurs
(helklass)

Med utgångspunkt från lokala förhållanden diskuterar man sedan fram vilka kategorier man sannolikt kan finna bland socialhjälpstagarna. Härvid framkommer också orsakerna till att dessa befinner sig i en behovssituation. Resultatet jämföres med statistiska faktauppgifter. I samband härmed behandlas orsaker till den ökning statistiken visar beträffande antalet socialhjälpstagare samt ställs en framtidsprognos. Statistiken analyseras även vad beträffar utvecklingen av socialhjälpens storlek som helhet och per socialhjälpstagare.

Arbetet kan ske enskilt eller i smågrupper med förelagda analysuppgifter. Vid slutdiskussionen i klassen jämförs resultaten med de felaktiga uppfattningar, som cirkulerar, speciellt i tidningarnas insändarspalter, angående socialhjälp och socialhjälpstagare.

3.1.2.2 Socialhjälpslagen studeras

Studiet av socialhjälpslagen kan ske enskilt eller i smågrupper. Eleverna får till uppgift att söka fram svar på vissa faktafrågor. På detta sätt studeras det centrala innehållet i lagen. Lämplig utgångspunkt är följande frågor: Vem kan få socialhjälp? Vad innebär livsuppehälle? Hur behandlas utlänningar i fråga om socialhjälp? Varför ger man socialhjälp? Vad innebär obligatorisk respektive frivillig socialhjälp för den enskilde och för samhället.

Eleverna får som avslutning utreda ett praktikfall.

3.1.2.3 Socialnämnden

Socialnämndens uppgifter, arbetsformer och sammansättning behandlas. Eleverna arbetar i smågrupper med följande frågor: Vilka uppgifter har socialnämnden? Hur är den sammansatt? Vilken utbildning har ledamöterna? Hur arbetar socialnämnden? Vad säger socialhjälpslagen om socialnämndens skyldigheter att bedriva uppsökande verksamhet? Hur går man till väga om man önskar överklaga socialnämndens beslut?

3.1.3 Fördjupning

3.1.3.1 Attityder

Fördjupning
(grupparbete)

Tidigare har de negativa attityderna gentemot socialhjälpens diskuterats. Nu behandlas attityderna hos socialhjälpstagarna, socialarbetarna och politikerna. Socialhjälpstagarens roll i utredningsarbetet analyseras. De ofta motstridiga rollförväntningar som ställs på socialarbetaren i hans roll som tjänsteman respektive hjälpare behandlas. Anknypningen till socialpsykologin är här av vikt. Attitydproblemen kan studeras med hjälp av gjorda vetenskapliga undersökningar eller med egna attitydundersökningar. Arbetet och redovisningen sker gruppvis.

3.1.3.2 Miljöstudier

(Miljöstudier,
intervjuer
grupparbete)

En eller flera socialarbetare på socialbyrå samt tjänstemän och förtroendemän i socialnämnden besöks. Besöken görs i grupper. Vissa boendemiljöer kan eventuellt studeras. I samband härmed kan ledamot av byggnads- eller hälsovårdsnämnd intervjuas angående slumbebyggelse och sanering av dylik.

Varje grupp förbereder noga sin uppgift genom att sammanställa intervjufrågor eller beträffande boendemiljöer göra förteckningar över lämpliga studieobjekt.

Efter besöket sammanställer grupperna sina arbetsuppgifter och redovisar inför klassen. Speciellt intresse knyts till den sociala arbetsmetodik som kan redovisas med hjälp av protokollsblanketter och fingerade praktikfall.

3.1.4 Slutredovisning

Redovisning
(helklass eller
skrivning)

Här bör ingå:

- 3.1.4.1 Slutdiskussion och sammanfattning beträffande hela momentet.
- 3.1.4.2 Kontroll av att eleverna har kännedom om hur den kommunala socialhjälpverksamheten fungerar samt kan tillämpa kunskaperna på ett praktikfall. Vid analysen av detta kan läromedel i form av socialhjälpslagen få användas.

3.1.5 Läromedel

Läromedel

Dagspress, socialhjälpslagen med kommenterande litteratur, socialförfattningar, lokala organisationsplaner, praktikfall, protokollblanketter för utredningar, arbetsbeskrivningar och arbetsinstruktioner.

3.1.6 Exempel på provuppgifter:

Ett eventuellt skriftligt prov på detta delmoment, där elevernas förmåga till analys och tillämpning av faktakunskaper bedöms, kan innehålla t ex följande uppgifter:

3.1.6.1 Eleverna får i uppgift att utifrån ett konkret fall, där en individs eller familjs sociala behovssituation beskrivs, analysera de ömsesidiga sambanden mellan orsak-verkan-åtgärder. Analys sker efter tidigare presenterad modell.

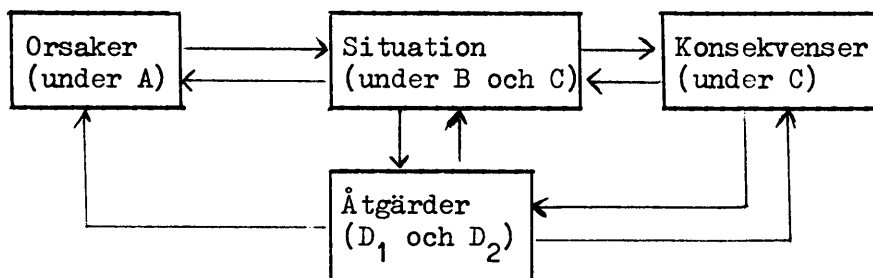
3.1.6.2 Eleverna presenteras ett material som beskriver ett samtal mellan en socialarbetare och en socialhjälp-sökande.

Uppgift: Hur möter socialarbetaren individen/familjen?
Hur upplever socialarbetaren sin situation?
Hur upplever den hjälpsökande sin situation?

6. Människan i arbete och på fritid

6.1 Arbetsmiljö och arbetsanpassning

Som ett exempel på hur ett område inom detta huvudmoment kan behandlas väljs delmomenten arbetsmiljö och arbetsanpassning samt samarbete och konflikt i arbetslivet. Ett grupparbete om dessa frågor kan läggas upp enligt den angivna analysmodellen:

Det förslag till uppläggning av momentet som följer är omfattande och förutsätter att ett relativt stort antal lektioner ägnas åt momentet.

6.1.1 Introduktion

Introduktion
(helklass)

Utgångspunkten kan vara ett stoff som belyser hur olika människor upplever sitt arbete och sin arbetssituation.

Olika teorier om arbetstillfredsställelse och människans anpassning i arbetslivet studeras.

Olika dimensioner i begreppet arbetsanpassning diskuteras.

Introduktionen leder sålunda fram till följande frågeställningar:

- 1 Varför arbetar vi? Vilka av våra behov kan vi tillfredsställa med vårt arbete?
- 2 Vad innebär arbetsanpassning ur arbetsgivarens, arbetstagarens och samhällets synpunkt?

6.1.2 Grundkurs

Grundkurs
(individuella
uppgifter eller
grupparbeten)

Gemensamma uppgifter för alla elever att arbeta med individuellt eller i smågrupper kan sedan vara:

A Vilka förhållanden i samhällsstrukturen, samhällsutvecklingen och i arbetslivet ligger bakom den intensifierade diskussionen om arbetstillfredsställelse och kraven på en förbättrad arbetsmiljö? Nedan ges exempel på frågor inom ramen för denna huvudfrågeställning som kan tas upp till mer eller mindre ingående behandling.

- . Vilken roll spelar strukturomvandlingen för arbetstrivseln och arbetsanpassningen?
- . Vilken roll spelar frågorna om medinflytande och medbestämmanderätt i företagen?
- . Vilken roll spelar skolan och den ökade utbildningen för de ökade anspråken på arbete och arbetsmiljö?

B Vilka anledningar finns till samarbete och konflikt i arbetslivet?

Här kan följande problem behandlas mer eller mindre ingående. En jämförelse med förhållandena i skolan bör göras för de olika punkterna som följer.

- . Diskutera och exemplifiera de konflikthanledningar som kan finnas dels mellan de anställda inbördes, dels mellan anställda och arbetsledning!
- . Diskutera de problem som invandrarna kan möta i arbetslivet! Vad gör respektive bör företag och samhälle göra för att underlätta invandrarnas anpassning i arbetslivet? (Detta kan eventuellt ha behandlats i annat sammanhang.)
- . Diskutera de anledningar som finns för samarbete mellan dels de anställda, dels mellan anställda och företagsledning!
- . Vilka olika formella regler och avtal gäller på den svenska arbetsmarknaden med avseende på samarbete och medinflytande/medbestämmanderätt? Vilka uppgifter och befogenheter har företagsnämnderna?
- . Undersök vilka krav på medinflytande och medbestämmanderätt de stora organisationerna ställer på arbetsmarknaden! Finns det några principiella skillnader?
- . Diskutera de eventuella skillnader som föreligger mellan de politiska partierna i vårt land med avseende på kraven och den principiella synen på företagsdemokrati!
- . Försök ta reda på principer för medinflytande och medbestämmanderätt i arbetslivet i andra länder! (Exempel kan tas från Jugoslavien, Västtyskland, Kina, Sovjetunionen, Norge m fl länder.)

C Studera de ömsesidiga samband som kan finnas mellan arbetsmiljö - arbetstillfredsställelse - fysisk och psykisk hälsa!

Exempel på frågeställningar:

- . Vilka grupper slås i första hand ut på arbetsmarknaden? Varför drabbas just dessa grupper?
- . Vilka symptom finns det på bristande arbetsanpassning?
- . Vad innebär stress?
- . Vilka konsekvenser kan bristande arbetsanpassning och trivsel få för den enskilde individen?

D Vilka åtgärder kan vidtas för att förebygga och motverka dålig arbetsmiljö och bristande arbetsanpassning?

Denna huvudfråga kan delas upp i två delfrågor.

D 1 Vilka åtgärder kan vidtas mot de faktorer som befrämjar dålig arbetsmiljö och bristande arbetsanpassning?

Här ges förslag på frågeställningar som kan behandlas:

- . Ge exempel på förändringar som kan vidtas i den fysiska och psykiska arbetsmiljön för att bättre anpassa denna till individen och dennes förutsättningar.
- . Vilka åtgärder kan vara möjliga/önskvärda för att förändra den pågående strukturomvandlingen på arbetsmarknaden och i produktionsprocessen så att bättre förhållanden kan skapas i arbetslivet?
- . Innebär ökat medinflytande och medbestämmanderätt för de anställda i företagen ökad arbetstillfredsställelse?
- . Vilka målkonflikter finns mellan ökat ekonomiskt utbyte av arbetet och ökad arbetstrivsel?

D 2 Vilka åtgärder kan vidtas mot konsekvenserna av dålig arbetsmiljö och bristande arbetsanpassning?

Exempel på frågor som kan behandlas:

- . Vad gör företagen respektive bör företagen göra för att minska skadeverkningarna av psykisk ohälsa till följd av brister i arbetsmiljön och vantrivsel i arbetet?
- . Vilka funktioner fyller företagshälsovården respektive arbetarskydd och skyddsinspektionen?

- Vad gör samhället respektive bör samhället göra för att hjälpa de grupper som slås ut på arbetsmarknaden? - I detta sammanhang uppmärksammas särskilt arbetsvården och de skyddade verkstäderna. Skilj på friställda på grund av strukturomvandling respektive på grund av handikapp av olika slag.

Ovanstående arbetsuppgifter löses av alla elever. En redovisning bör läggas in när eleverna bearbetat dessa uppgifter.

6.1.3 Fördjupning

Fördjupning

Eleverna har nu teoretiskt sysslat med olika problem i arbetslivet. De bör här efter gruppsvis få studera förhållandena i arbetslivet genom att intervjua anställda och företagsledare inom olika typer av företag. Kontakt bör sökas med fackliga organisationer för arbetare och tjänstemän (studiebesök eller frågestund på lektion). Skyddsombud, företagsläkare, sjuksköterska etc är också lämpliga intervjuobjekt.

Uppgiften för de olika grupperna är att utarbeta ett frågeformulär och intervjua anställda och företagsledning på en arbetsplats om de förhållanden och problem som tidigare i skolan behandlats under punkterna A - D.

6.1.4 Synpunkter på bedömningen av elevernas arbete

Redovisning och bedömning

Ett eventuellt skriftligt prov på dessa moment bör innehålla uppgifter av en sådan karaktär att elevernas förmåga till analys och tillämpning av faktakunskaper bedöms. Det torde inte föreligga några svårigheter att med hjälp av de konkreta frågeställningar som presenterats här välja ut några uppgifter som eleverna får analysera efter modellen orsak-verkan-åtgärder.

Till grund för bedömningen bör också ligga i vilken utsträckning eleverna har förmåga att tillämpa sina teoretiska kunskaper i det praktiska fältarbetet under grupparbetsfasen.

8. Internationella aspekter på sociala problem

8.1 Sociala problem i skilda kulturkretsar

8.1.1 Introduktion

- Hur ser den enskilda människans/gruppens situation ut?

Introduktion
(helklass)

Den sociala situation man väljer att beskriva kan t ex vara den sociala verklighet som gäller för slumminnevånare i något U-land och/eller I-land. Stoff som ger en ögonblicksbild av människans situation och sociala problem i en viss miljö/delkultur finns ofta i tidnings- och tidskriftsartiklar. Skönlitterära arbeten behandlande t ex fattigkulturen i Mexiko kan med fördel användas i detta sammanhang. Detta gäller också debattlitteratur från varierande områden och kulturer.

En introduktion av momentet på detta sätt utmynnar sedan i en diskussion om - och på vad sätt - den beskrivna situationen kan sägas utgöra ett socialt problem.

Syftet med denna inledning av momentet är att för eleverna påvisa att sociala problem i skilda kulturkretsar i princip är av samma karaktär på så sätt att det finns ett allmängiltigt samband mellan sociala problem och politiska, ekonomiska och kulturella förhållanden. Det blir härmed omöjligt att utesluta någon av dessa faktorer vid en analys av sociala problem. I ämnet socialkunskap bör dock en särskild betoning ske av de socialpsykologiska och **sociokulturella** faktorerna. Dessa aspekter kompletterar och fördjupar den behandling av internationella frågor som ges i ämnet samhällskunskap.

8.1.2 Grundkurs/fördjupning

Grundkurs/fördjupning
(helklass/grupp-
arbete)

Utifrån det valda stoffet specificeras sedan vad som kan avses vara karakteristiskt för det samhälle och för den grupp av människor/delkultur man valt att studera. Denna analys kan ske utifrån följande frågeställningar. Dessa kan behandlas av samtliga elever. Ett alternativ är att de första punkterna behandlas mindre ingående i en gemensam grundkurs varefter en mer ingående behandling sker gruppvis av de olika frågeställningarna.

- Förekommer någon form av öppet förtryck eller diskriminering gentemot dessa människor/grupper?
- Vilka viktiga mål hindras människorna/gruppen från att uppnå i sitt land?
- Vilka möjligheter till faktiskt inflytande i beslutsprocessen föreligger?
- Vilken statusposition har gruppen i förhållande till andra grupper i samhället?

- Vilken roll spelar familjen och andra primär- och sekundärgrupper för den enskilda människan inom delkulturen?
- Vilket värde-normsystem finns i gruppen i jämförelse med den dominerande gruppens värdeorientering?
- Hur ser människorna i gruppen/delkulturen på sin egen situation och möjligheterna att förändra den? Vilken styrka föreligger i det sociala engagemanget för en förändring av den sociala situationen?
- På vad sätt söker man anpassa sig till den faktiska situationen?
- Vilken grad av integration och identifikation föreligger med samhällssystemet?

För samtliga frågeställningar bör en jämförelse ske med olika sociala problemgruppers situation i vårt land. Det kan t ex vara de hemlösa "gubbarna", den kriminella delkulturen, socialhjälpstagande familjer i våra storstäder.

- Vad beror de beskrivna förhållandena på ?

Redan under punkt ^{8.1}/1 har förmodligen denna fråga berörts. En mer ingående analys av politiska, ekonomiska och sociokulturella faktorerens betydelse görs här. Man bör särskilt uppmärksamma sambanden mellan de sociala förhållandena och samhällets struktur och grad av ekonomisk utveckling.

- Vilka konsekvenser kan de faktiska förhållandena ge upphov till?

8.1.3 Individuellt arbete/grupparbete

(Individuellt arbete eller grupparbete)

Dessa konsekvenser kan studeras ur individens respektive samhällets synvinkel. Det kan vara lämpligt att spalta upp de effekter som den sociala situationen kan tänkas få enligt följande matris.

Effekter	Ekonomiska	Sociala	Psykologiska
För de individer vars faktiska situation utgör ett socialt problem			
För den grupp av människor som har intresse av att bevara de faktiska förhållandena			
På samhället som helhet			

● Hur kan problemen lösas?

Här kan analysen centreras kring två frågeställningar: A och B.

- A
- 1 Vilka lösningar är möjliga inom det bestående systemets ram?
 - 2 Vilka åtgärder vidtas av den makthavande gruppen mot orsakerna respektive följderna av den faktiska situationen?

- B
- 1 Vilka lösningar som påverkar/förändrar samhällsstrukturen i större omfattning är möjliga?
 - 2 Vilka mål har de människor vars faktiska situation utgör ett socialt problem med avseende på graden och arten av en förändring av samhällsstrukturen?
 - 3 Vilka medel står till buds för en förändring av de rådande förhållandena?

8.1.4 Redovisning

Redovisning
(individuellt
arbete, grupp-
arbete, skrift-
ligt prov)

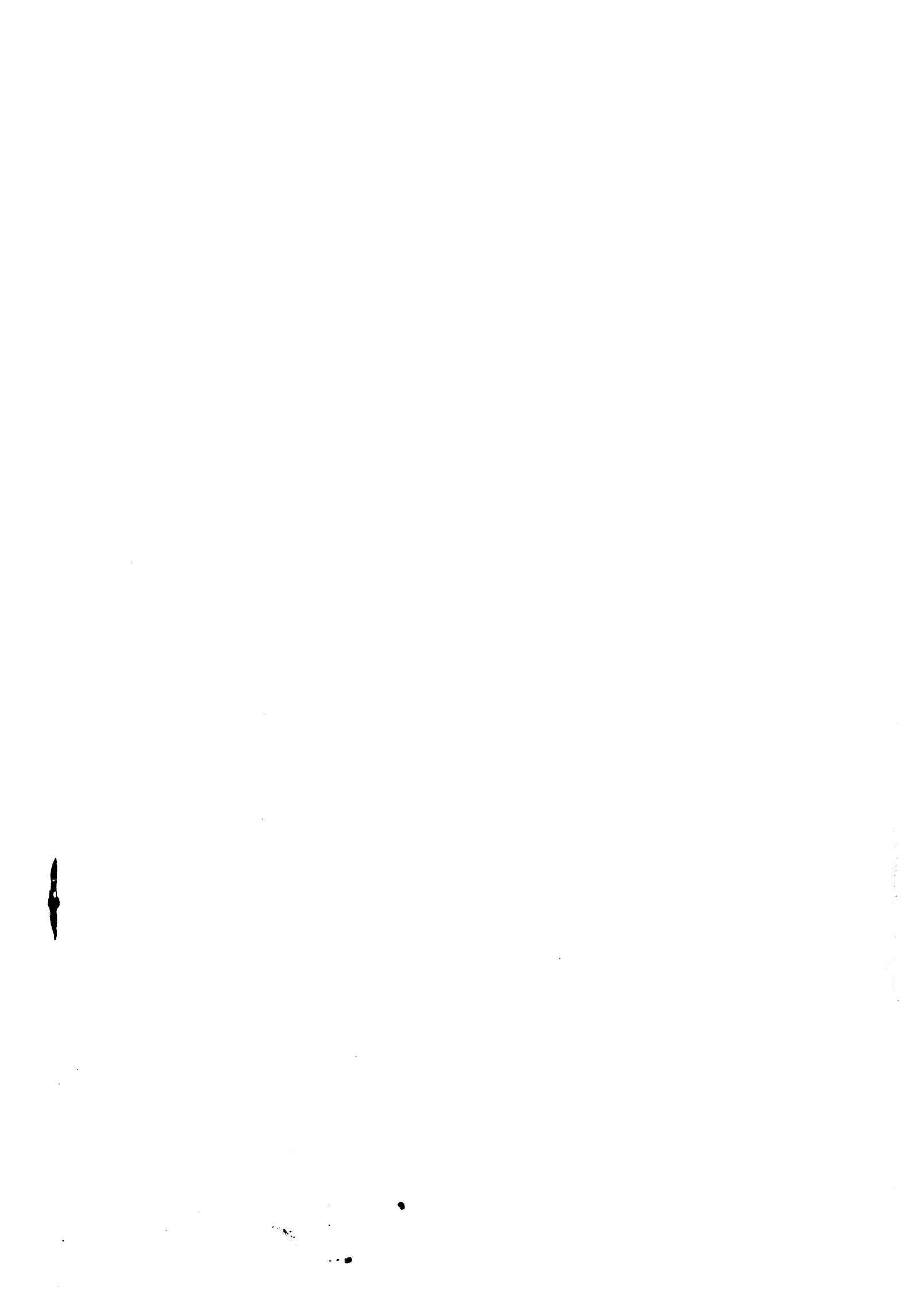
Ett eventuellt skriftligt prov på detta delmoment efter det förslag till behandling som presenterats här kan innehålla uppgifter av följande typ. Det är inte möjligt att ange konkreta frågor då utformningen av dessa beror på vilka sociala problem man väljer att behandla.

1 Eleverna får till uppgift att utifrån en konkret skildring av en grupp människors sociala situation analysera konsekvenserna av denna ur individernas och samhällets synvinkel i enlighet med den analysmodell som återges i matrisen på s 22.

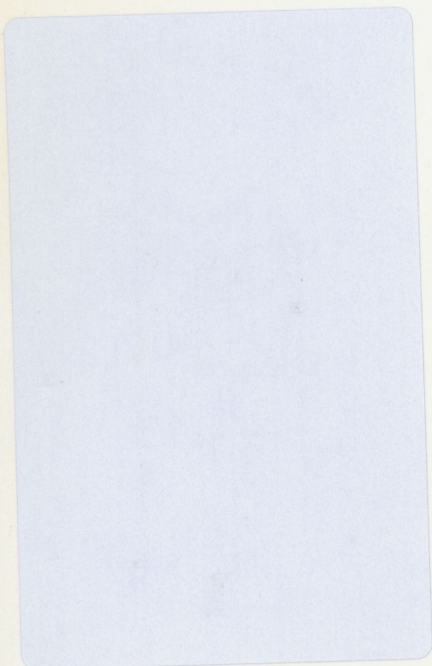
2 Eleverna får till uppgift att göra en jämförande analys (likheter/skillnader) med avseende på de faktorer som kan ge upphov till något socialt problem i vårt land respektive i något U-land.

3 Eleverna får studera någon artikel som behandlar en grupp människors sociala problem i något land och där artikel-författaren pläderar för en viss lösning av problemen. Eleverna får sedan följande frågor:

- a Vilka ståndpunkter förs fram i artikeln?
- b Vilka argument anförs för dessa ståndpunkter?
- c Vilka argument kan anföras mot dessa ståndpunkter?

BIBLIOTEKET
LÄRARHÖGSKOLAN
I MÖLNDAL

Läroplan för gymnasieskolan

Lgy⁷⁰

Planeringssupplement

Lgy 70:I Allmän del

Lgy 70:II Supplement

2-årig ekonomisk, social och teknisk linje
Arbetslivsorientering
Beklädnadsteknisk linje
Bygg- och anläggningsteknisk linje
Distributions- och kontorslinje
El-teleteknisk linje
Fordonsteknisk linje
Jordbrukslinje
Konsumtionslinje
Livsmedelsteknisk linje
Processsteknisk linje
Skogsbrukslinje
Träteknisk linje
Verkstadsteknisk linje
Vårdlinje
3-årig Ek, H, Na och Sh linje samt 4-årig Te linje
3-årig kurs för utbildning av frisörer (specialkurs)

Lgy 70:III Planeringssupplement

1971

Språkämnen: svenska och främmande språk
Ek och So ämnen
No och Te ämnen

1973

Språkämnen: engelska 3- och 4-åriga linjer
Språkämnen: tyska 3- och 4-åriga linjer
Språkämnen: romanska språk 3- och 4-åriga linjer
Språkämnen: ryska 3- och 4-åriga linjer
Socialkunskap: 3-åriga linjer

Utbildningsförlaget

00 1070